

מהי ההגדרה של צדק יהודי?

Category: בלק, במדבר

אברהם, משה ובלעם משתמשים במושג ה'צדק' כדי לקדם את מטרותיהם.

כיצד סופרים יהודים?

לפני כמה שנים התבשרנו שמספר היהודים בעולם מתקרב לאותו מספר של יהודים שחיו לפני מלחמת העולם השנייה. כלומר: אנחנו מתקרבים לששה עשר מיליון נפש. ועוד הוסיפו ואמרו שלולי מכת ההתבוללות ² המספרים היו גבוהים בהרבה.

כל פעם שמדברים על מספרים של יהודים, זה מזכיר לנו את האיסור למנות יהודים, אותו איסור שנאמר בפתיחת פרשת כי-תשא: "כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם" (שמות ל, יא).

התורה מזהירה שלא לספור יהודים כדי שלא תהיה מגפה ח"ו. רש"י מסביר שהסיבה לכך היא משום "שהמנין שולט בו עין הרע". כלומר, כל דבר שבמניין שולט בו עין הרע, ואין הברכה שרויה אלא בדבר הסמוי מן העין. רש"י נוקט בדוגמה: בימי דוד המלך ספרו את עם ישראל וזה גרם למגפה שבמהלכה נפלו אלפים מישראל.

מכאן נובע המנהג שכאשר נוצר צורך לספור יהודים עבור מנין או כיוצ"ב, נוהגים לומר פסוק שיש בו עשרה מילים, או כמו שיהודים נהגו בעבר לספור בנוסח "לא אחד, לא שניים, לא שלושה" וכו'. הרעיון הוא להדגיש שאנחנו לא סופרים יהודים. וכפי שכבר בפרשת וישלח יעקב אומר בתפילתו: "ואתה אמרת³ ושמתני את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב" (בראשית לב, יג).

החשש מפני עין הרע מופיע גם בפרשתנו, פרשת בלק, שבה אנו קוראים באריכות על נבואת בלעם. ואז בנבואה השלישית ⁴ לפני שבלעם אמר את הפסוק המפורסם ביותר "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" ⁵ התורה מספרת "וישא בלעם את עיניו" ואומר רש"י: "ביקש להכניס בהם עין רעה" (במדבר כד, ב).

זוהי הסיבה הידועה מדוע אסור לספור יהודים. אבל ישנם, כידוע, שבעים פנים לתורה, ולכל מילה בתורה ניתן לתת כמה וכמה הסברים וסיבות.

כל מדינה מתוקנת עוסקת בספירת אוכלוסין. בכל מדינה יש משרד מיוחד שעוסק בכך, וזה עולה הרבה כסף ובכל שנה מפרסמים את הנתונים ואת התוצאות וכו'.

בפשטות, אחת הסיבות לכך שעוסקים בספירת התושבים, היא משום שכמות התושבים מוכיח את החוזק והעוצמה של אותה מדינה. ככל שיש יותר תושבים כך מתחזק כוחה, תוקפה ועוצמתה של המדינה ההיא.

אולם כוחו של עם ישראל לא נמדד לפי מספר האנשים שבו, שכן המספר שלנו נמוך ביותר. למרות החדשות הטובות של המחקר החדש, עדיין מתקיימים בנו דבריו של משה רבינו "אתם המעט מכל העמים" (דברים ז, ז).

הכוח בתרומה

איך אנחנו אמורים לספור יהודים? לפי מה נמדד כוחו של עם ישראל?

התורה בעצמה מלמדת זאת בפרשת כי-תשא: "ונתנו איש כופר נפשו". כלומר, כל יהודי תרם חצי שקל אח"כ ספרו כמה שקלים נתרמו. הרב יונתן סאקס אמר שמכאן אנו למדים שאת העם היהודי לא מודדים לפי מספר האנשים אלא לפי התרומה שלהם לאנושות, מה הם תרמו לעולם. זהו עיקר כוחו של עם ישראל.

את הרעיון הזה אנחנו מוצאים בתורה מיד בתחילת ספר בראשית. יש אדם אחד בכל התנ"ך שהתורה מכתירה אותו בתואר "צדיק". הרי בימינו כל אחד הוא "צדיק", אבל התורה חסכה מאד בתואר הזה. היחידי שנקרא "צדיק" בכל התנ"ך הוא נח ⁶ "איש צדיק תמים", ושוב: "כי אותך ראיתי צדיק לפני" (בראשית ז, א). ואם-כן נשאלת השאלה מדוע ה' לא בחר בנח הצדיק להיות היהודי הראשון?

את התשובה אנחנו מוצאים בשיחותיו של הרבי על נח. ידוע ש"נח לא ביקש רחמים על דורו" אלא קיבל את המצב כמו שהוא. נח קיבל את המציאות כפי שהיא ולא ניסה לשנות את אנשי סביבתו כדי שיהיו ראויים להנצל מן המבול.

ולכן, למרות שהוא היה "צדיק" לא איתו התחיל העם היהודי. לעומת זאת, אברהם אבינו לא היה מוכן בשום אופן לקבל את המציאות כפי שהיא, אלא אדרבה, הוא תמיד נלחם ונאבק כדי לשנות את המציאות.

אברהם אבינו נולד לתוך עולם של עובדי אלילים ובעצמו הגיע למסקנה שיש בורא עולם. אבל הוא לא שמר את הסוד הזה לעצמו, הוא החליט ללכת ולהפיץ את האמונה הזאת בבורא עולם.

הוא רצה לשנות את העולם ולא היה מוכן לקבל את המציאות הכפרנית שאפפה את העולם כולו, ולכן דווקא ממנו התחיל העם היהודי.

זוהי אם-כן התכונה שבה ניכרים יהודים. הם לא מקבלים את כל מה שמתרחש בעולם בטבעיות וכגזירת שמים, אלא הם מוכנים להתעמת אפילו עם השמים כדי לשנות את המצב ולקבוע

מציאות חדשה בעולם.

הדוגמה המפורסמת ביותר היא משה רבינו בחטא העגל. כאשר הקב"ה אמר לו "ועתה הניחה לי" (שמות לב, י), משה רבינו נתן "אולטימטום" ואמר "ועתה אם תשא חטאתם, ואם אין מחני נא" (לב, לב).

גם אצל אברהם אבינו אנחנו מוצאים את אותה תכונה. כאשר הקב"ה סיפר לו שהוא עומד להחריב את סדום ועמורה, אברהם מחה ואמר "השופט כל הארץ לא יעשה משפט" (בראשית יח, כה). הוא שאל את הקב"ה היכן הוא הצדק.

בשם הצדק

בפרשתנו אנו קוראים על בלעם. גם בלעם ביקש לעשות "צדק" עם בני ישראל. על הפסוק "וישת אל המדבר פניו" (כד, א) מפרש רש"י מילה אחת: "כתרגומו". התרגום מסביר מדוע בלעם הפנה את פניו לכיוון המדבר, אומר התרגום: "ושוי לקבל עגלא דעבדו ישראל במדברא אפוהי".

בלעם טען כלפי הקב"ה: "השופט כל הארץ לא יעשה משפט"? כיצד ויתרת לעם ישראל על חטא העגל, הרי "צדק חייב להעשות"!

אבל כאן בא ההבדל הגדול: אברהם אבינו טען להקב"ה בשם הצדק והיושר כדי להציל בני אדם מעונש, ואילו בלעם בשם הצדק והיושר ניסה לגרום לכך שבני אדם יענשו.

בשפה האנגלית המילים Justice, Charity "צדק" ו"צדקה" הן מילים שונות לחלוטין, משא"כ בשפה העברית, המילים "צדק" ו"צדקה" נובעות מאותו השורש, שכן ביהדות אנו דורשים צדק כזה שבפנימיותו הוא צדקה. כאשר אברהם אבינו דרש צדק, הוא בעצם דרש מהקב"ה שיעשה צדקה.

ישנם הרבה פעילים בעולם שדורשים "צדק", אך אם ה"צדק" שלהם גורם ומביא סבל לאנשים הרי שהם מ"תלמידיו של בלעם הרשע". אבל אם הצדק מסייע ועוזר לאנשים הרי שהם מ"תלמידיו של אברהם אבינו".